

3. Denysenko N. Ozdorovchi tekhnolohiyi – v osvritnij protses / N. Denysenko // Shkil'ne vykh-nya. – 2009. – № 11. – P. 7-8.
4. Derkunskaia V.A. Zdorov'esberegayushchie tekhnologii v pedagogicheskom protsesse DOU / V.A. Derkunskaia // Upravlenie DOU. – 2005. – № 3. – P. 119-122.
5. Kontsepsiya formuvannya pozytyvnoi motyvatsiyi ta zdorovyy sposib zhyttya u ditey ta molodi // Osnovy zdorov'ya: knyha dlya vchytelya. – K.: Heneza, 2005. – P. 47-57.
6. Mazurenko L. Formuvannya navychok zdorovoho sposobu zhyttya u molodshykh shkolyariv v pozaurochnyy chas / L. Mazurenko. – K.: Shkil'nyy svit, 2008. – 128 p.
7. Mel'nyk O. Systemny pidkhid do formuvannya kul'tury zdorov'ya uchasnykiv navchal'no-vykhovnoho protsesu / O. Mel'nyk // Pochatkova shkola. – 2005. – № 4. – P. 57-62.

Е.Н. ВАЩЕНКО. МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩИХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Рассматривается проблема использования здоровьесберегающих технологий в учебно-воспитательном процессе начальной школы, раскрыта сущность понятия «здоровьесберегающие образовательные технологии», представлена классификация здоровьесберегающих технологий, их типы, виды, методы и приемы, особенности выбора этих технологий для отдельного образовательного заведения, охарактеризованы три этапа процесса обучения в условиях здоровьесберегающей педагогики и роль будущего учителя в этом процессе.

Ключевые слова: будущий учитель, начальная школа, здоровьесберегающие технологии, учебно-воспитательный процесс, здоровьесберегающая педагогика.

O.M. VASHCHENKO. METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF PREPARATION OF THE FUTURE TEACHER FOR THE USE OF HEALTH-SAVING TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF ELEMENTARY SCHOOL

The article describes the problem of the use of health-saving technologies in the educational process of elementary school. It clarifies the meaning of the «health-saving educational technology» concept, gives classification of health-saving technologies, their types, methods and techniques, special aspects of health-saving technologies selection for specific educational event. Three stages of educational process in terms of health-saving pedagogy and the role of the future teacher are described.

Key words: future teacher, elementary school, health-saving technologies, educational process, health-saving pedagogy.

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф. С.А. Литвиненко.

Одержано редакцією 11.05.2017 р.

УДК: 371. 13: 612

О.В. МОНДИЧ

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З АНАТОМІЇ ТА ФІЗІОЛОГІЇ ЛЮДИНИ

Стаття присвячена вирішенню актуальної проблеми розвитку і реформування вищої освіти сучасної України – підготовці учителя молодших класів у контексті компетентнісного підходу. Розглядаються зміст та структура предметної компетентності з анатомії та фізіології людини, її місце і значення у системі професійної підготовки учителя молодших класів. Пропонується методика формування і розвитку предметної компетентності з анатомії та фізіології людини, яка включає змістово-цільовий, діяльнісний та контрольньо-оцінювальний компоненти.

Ключові слова: предметна компетентність, анатомія та фізіологія людини, підготовка учителя молодших класів, методика формування, когнітивний, технологічний і мотиваційний компоненти предметної компетентності, змістово-цільовий, діяльнісний та контрольньо-оцінювальний складові методики.

Компетентнісний підхід в освіті та реалізація проекту «Нова українська школа» вимагає оновлення змісту освітньо-кваліфікаційних характеристик та освітньо-професійних програм підготовки учителів. В першу чергу, це стосується учителів початкових класів, які разом із сім'єю мають визначальний вплив на розвиток та виховання молодшого школяра.

Концепцією розвитку Нової української школи окреслено 10 основних компетентностей учнів, що формуються і розвиваються у школі. Серед них дві, на нашу думку, у першу чергу формуються у процесі вивчення майбутніми учителями початкових класів дисципліни «Анатомія і фізіологія з основами генетики». Ця дисципліна є нормативною у навчальних планах підготовки учителів початкових класів. По-перше, це основні компетентності у природничих науках і технологіях. Сюди відносять наукове розуміння природи і сучасних технологій, а також здатність застосовувати його в практичній діяльності; уміння застосовувати науковий метод, спостерігати, аналізувати, формулювати гіпотези, збирати дані, проводити експерименти, аналізувати результати. По-друге, це екологічна грамотність і здорове життя: уміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя [1, 15-16].

Вчитель початкових класів безпосередньо впливає на розвиток і соціалізацію дитини, формування стилю життя, сприятливого для збереження і зміцнення здоров'я. Все це робить актуальним проведення дослідження з

теорії та методики навчання біології щодо формування предметної компетентності майбутніх учителів початкових класів з анатомії та фізіології людини.

Ідея модернізації освіти на основі компетентного підходу прослідковується в наукових дослідженнях В. Байденко, І. Зимньої, Н. Бібік, М. Вашуленка, В. Кременя, Н. Олефіренко, І. Пальшкової, А. Хуторського, Б. Ельконіна й ін. Результатом педагогічної освіти в логіці цього підходу є професійна компетентність педагога. Особливе значення в структурі професійної компетентності майбутнього педагога разом із знаннями, вміннями, навичками відведено здатності застосовувати їх в професійній діяльності. Тому як результат підготовки необхідно розглядати рівень розвитку предметних компетентностей майбутнього вчителя – складових його професійної компетентності, що виявляється в готовності і здатності використовувати фундаментальні предметні знання як основу продуктивної навчальної, дослідницької і професійної діяльності.

Професійна підготовка вчителів початкової школи до навчання природознавства, основ здоров'я, екологічної освіти і виховання учнів перебувала в полі зору багатьох українських дослідників (Т. Байбари, О. Біди, Н. Борисенко, З. Запорожан, А. Крамаренко, Т. Пушкарьової, А. Степанюк, В. Сухомлинського) та російських (Г. Байгулової, В. Горощенко, З. Клепініна, Л. Моїсеєва, М. Шептуховського) учених.

Проблемі вдосконалення професійної підготовки вчителів початкової школи на основі компетентного підходу присвячені роботи психологів І. Беха, М. Іванчук, В. Моргуна, О. Мякушко, Т. Піроженко, М. Холодної; педагогів К. Гуза, Л. Зоріної, В. Ільченко, А. Степанюк, Н. Яришевої та інших.

Проте спеціальних досліджень, які б стосувалися формуванню і розвитку предметної компетентності з анатомії та фізіології людини як складової професійної компетентності майбутнього учителя молодших класів проведено не було. Виходячи з вище викладеного вважаємо тему нашого дослідження такою, що відповідає вимогам сьогодення.

Метою статті є розкрити структуру і зміст предметної компетентності з анатомії та фізіології людини; показати значення цієї компетентності для професійного становлення учителя молодших класів та описати методику розвитку цієї компетентності у процесі вивчення дисципліни «Анатомія і фізіологія з основами генетики».

До структури предметної компетентності входять: а) об'єкти реальної дійсності; б) соціально значущі знання, вміння, навички і способи діяльності щодо об'єкту; в) особиста значущість компетенції для того, хто навчається. Це має відображення у назвах структурних компонентів предметної компетентності з анатомії та фізіології людини: а) об'єкти реальної дійсності – когнітивний компонент; б) соціально значущі знання, вміння, навички і способи діяльності щодо об'єкту – технологічний компонент; в) особиста значущість компетенції для того, хто навчається – мотиваційний компонент.

Предметна компетентність із анатомії та фізіології людини дозволяє реалізовувати освітні програми з природничих предметів (Природознавство та Основи здоров'я) відповідно до вимог освітніх стандартів [2]. Окрім того, предметна компетентність із анатомії та фізіології людини як складова загальнопредметних (загальнопрофесійних) є основою здатності майбутнього вчителя здійснювати навчання, виховання і розвиток з урахуванням вікових, психофізичних і індивідуальних особливостей, зокрема учнів з особливими освітніми потребами; готовність до забезпечення охорони життя і здоров'я тих, що навчаються.

Предметна компетентність із анатомії та фізіології людини як складова ключових (загальнокультурних) є основою: формування здоров'язбережувальної компетентності; здатності використовувати природничо-наукові знання для орієнтування в сучасному інформаційному просторі (наприклад, для критичного аналізу інформації щодо збереження, зміцнення та формування здоров'я); володіння прийомами першої допомоги, методи захисту в умовах надзвичайних ситуацій та інших.

Відповідно структури покажемо складові кожного компоненту предметної компетентності з анатомії та фізіології людини майбутнього учителя молодшої школи. Когнітивний компонент відображає володіння знаннями з анатомії та фізіології людини, технологічний – сформованість способів діяльності, технологічні вміння, що набуті у процесі навчання з анатомії та фізіології людини; мотиваційний – готовність до прояву компетентності у професійній діяльності.

Основою формування когнітивного компонента предметної компетентності студентів із анатомії та фізіології людини є знання змісту навчального матеріалу із цієї дисципліни, куди входять понятійно-категоріальний апарат із анатомії, фізіології, основ генетики (анатомія, фізіологія, генетика, розвиток і т.д.); будову та функції організму; загальні поняття про здоров'я, фізіологічні основи його збереження, зміцнення та формування; психофізіологічні основи процесу навчання та учіння; загальні закономірності росту і розвитку дитини та ін.); історичний шлях розвитку знань щодо анатомії і фізіології; морфологічні та функціональні основи розвитку організму дитини; фізіологічні засади здоров'язбережувальної педагогіки (основи знань вікових, психофізіологічних, індивідуальних особливостей школярів).

Технологічний компонент предметної компетентності студентів із анатомії та фізіології людини включає практичні вміння і навички щодо (учитель початкової школи має вміти): відбирати, критично аналізувати й готувати навчальний матеріал, який вимагає від педагога предметної компетентності із анатомії та фізіології людини (опанування знань про розбудову та функції дитячого організму як науку, загальних відомостей про здоров'я, його збереження, зміцнення та формування; перевірка знань і вмінь із предмета «Основи здоров'я»); відбирати та оцінювати педагогічні технології навчання відповідно до вікових, психофізіологічних та індивідуальних особливостей учнів; володіти технологіями навчання та виховання школярів на фізіологічних основах здоров'язбережувальної педагогіки, індивідуалізації та диференціації навчання згідно до вікових особливостей розвитку дітей; діагностики показників фізичного розвитку школяра; діагностики показників вищої нервової діяльності учня; технологічних аспектів професійних дій (прийоми запобігання перевтоми, розбудови ситуації успіху в навчанні; вміння оцінити готовність дитини до систематичного навчання та інше); навичками

оцінки якості освітнього середовища відповідно до індивідуальних, вікових, психофізіологічних особливостей школярів; бути спроможним забезпечити підтримку дітей з особливими потребами, знати фізіологічні основи інклюзивної освіти, анатомічні і фізіологічні особливості школярів із особливими потребами.

Мотиваційний компонент (учитель початкової школи має): бути мотивованим до творчого вирішення проблем, які мають відношення до здоров'язбережувальної діяльності; прагнути до успіху, кар'єрного зростання.

Наказом МОН № 665 від 01.06.13 року «Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів» закладено основу характеристик учителя початкових класів [4]. Аналіз змісту цього документу дозволив виокремити завдання і обов'язки учителя молодших класів, безпосередньо пов'язаних із рівнем сформованості предметної компетентності з анатомії та фізіології людини. А саме, учитель молодших класів забезпечує: «виконання навчальних програм; освоєння учнями вимог Державного стандарту початкової загальної освіти в повному обсязі, дотримується вимог виробничої санітарії», відповідає за життя і здоров'я учнів під час навчально-виховного процесу, має знати основи загальнотеоретичних дисциплін в обсязі, необхідному для вирішення педагогічних, методичних і організаційних завдань: педагогіку, психологію, вікову фізіологію, шкільну гігієну, методики викладання предметів, методику виховної роботи, правила і норми охорони праці [5].

Впровадження всіх регламентованих освітньо-кваліфікаційними характеристиками видів діяльності неможливий без ґрунтовних знань (когнітивний компонент предметної компетентності з анатомії та фізіології людини) та умінь (технологічний компонент) з анатомії та фізіології людини.

Підготовка майбутніх учителів початкових класів традиційно здійснюється у вищих навчальних закладах України. Згідно Державного класифікатора її віднесено до галузі знань 0101 – Педагогічна освіта, напряму підготовки 6.010102 Початкова освіта.

Пропонована нами методика базується на програмі дисципліни «Анатомія та фізіологія людини з основами генетики» і принципово відрізняється від інших за наступними ознаками: зменшення кількості суттєво медичних понять; включення додаткового розділу щодо особливостей ліворуких дітей, дітей з синдромом гіперактивності і дефіциту уваги, дітей із генетично обумовленими хворобами, які потребують особливого підходу з боку вчителя; додаткова увага до прикладних питань використання знань із анатомії та фізіології людини в освітньому процесі; спрямованість наукової інформації на особистісні інтереси студентів; спрямованість на майбутню професійну діяльність на основі міждисциплінарних зв'язків.

Особливістю методів навчання, заснованих на компетентнісній моделі, є практична орієнтованість, спрямованість на кінцевий результат, що відповідає вимогам майбутньої діяльності випускника; необхідність моніторингу не тільки навчальних досягнень студента, але і розвитку його особистісних якостей, мотивів, відношень. Згідно таких підходів основними формами і методами формування предметної компетентності із анатомії та фізіології людини у запропонованій авторській методиці стали: лекції – традиційні та сучасні: проблемні, бінарні, лекції-конференції; практичні заняття – у лікарняних і освітніх закладах; самостійна робота – проектна діяльність, самообстеження, критичний аналіз інформації з мережі Інтернет, розробка презентацій; педагогічна практика – завдання здоров'язбережувальної спрямованості; волонтерські заходи – акції в Міжнародний день боротьби з ВІЛ/СНІД, Міжнародний день здоров'я; боротьби із туберкульозом тощо; екскурсії до лікарень з метою практичного закріплення теоретичних знань [3].

Всі ці аспекти ми поєднали у моделі формування в учителя початкових класів предметної компетентності з анатомії та фізіології людини. Модель складається з трьох взаємопов'язаних структурних блоків. Перший – Змістово-цільовий включає перелік вимог та кроків для виконання цих вимог у наступній послідовності: сучасні вимоги до освіти → Соціальний запит на компетентнісного учителя початкових класів → Підготовка сучасного учителя початкових класів → Формування системи компетентностей учителя початкових класів → Формування предметної компетентності з анатомії та фізіології людини → Формування змісту програми «Анатомія і фізіологія з основами генетики», яка поєднує державні вимоги з особисто значимою інформацією та активним залученням міжпредметних зв'язків.

Другим блоком є діяльнісний компонент, що ґрунтується на синергетичному, системному та компетентнісному підходах і включає форми, методи та засоби навчання.

Третім блоком є контрольно-оцінювальний компонент, представлений критеріями сформованості предметної компетентності з анатомії та фізіології людини.

Проведений нами педагогічний експеримент підтвердив ефективність роботи цієї моделі.

Таким чином, предметна компетентність майбутнього вчителя початкових класів із анатомії та фізіології людини є як властивістю особистості, що поєднує систему знань з анатомії та фізіології людини, умінь та навичок використати їх, цінностей і мотивів, досвіду здоров'язбережувальної діяльності, пов'язаних із набуттям нового знання, його перетворенням і застосуванням і засвоєних студентами у процесі навчання анатомії та фізіології людини.

Вважаємо, що запропонована нами модель формування предметної компетентності учителя початкових класів з анатомії та фізіології людини відображає логіку побудови навчального процесу підготовки майбутнього учителя і сприяє формуванню готовності до здійснення компетентнісного підходу до навчання молодших школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція нової української школи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html>. – Назва з екрану.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/462-2011-%D0%BF>. – Назва з екрану.

3. Мондич О.В. Загальні підходи до формування предметної компетентності майбутніх учителів із анатомії та фізіології людини / О.В. Мондич // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр.; редкол.: Т.І. Сущенко (голов. ред.) [та ін.]. – Запоріжжя: КПУ, 2015. – Вип. 43 (96). – С. 243-251.
4. Наказ МОН № 665 від 01.06.13 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/other/37302/> (с. 39). – Назва з екрану.
5. Професійно-кваліфікаційна характеристика учителя початкових класів на основі компетентнісного підходу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oipop.ed-sp.net/taxonomy/term/3144>. – Назва з екрану.

REFERENCES

1. Kontsepsiya novoyi ukrayins'koyi shkoly. [Elektronnyy resurs]. – Rezhum dostupu: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html>. – Nazva z ekranu.
2. Derzhavnyy standart pochatkovoyi zahal'noyi osvity. [Elektronnyy resurs]. – Rezhum dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/462-2011-%D0%BF>. – Nazva z ekranu.
3. Mondych O.V. Zahal'ni pidkhody do formuvannya predmetnoyi kompetentnosti maybutnix uchyteliv iz anatomiyi ta fiziolohiyi lyudyny / O.V. Mondych // Pedagogika formuvannya tvorchoyi osobystosti u vyshchii i zahal'noosvitniy shkolakh : zb. nauk. pr.; redkol.: T.I. Sushchenko (holov. red.) [ta in.]. – Zaporizhzhya: KPU, 2015. – Vyp. 43 (96). – S. 243-251.
4. Nakaz MON № 665 vid 01.06.13 roku. [Elektronnyy resurs]. – Rezhum dostupu: <http://osvita.ua/legislation/other/37302/> (s. 39). – Nazva z ekranu.
5. Profesiyno-kvalifikatsiyna kharakterystyka uchytelya pochatkovykh klasiv na osnovi kompetentnisnoho pidkhodu. [Elektronnyy resurs]. – Rezhum dostupu: <http://oipop.ed-sp.net/taxonomy/term/3144>. – Nazva z ekranu.

О.В. МОНДИЧ. МЕТОДИКА ФОРМИРОВАНИЯ ПРЕДМЕТНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МЛАДШИХ КЛАССОВ ПО АНАТОМИИ И ФИЗИОЛОГИИ ЧЕЛОВЕКА

Стаття присвячена решению актуальной проблемы развития и реформирования высшего образования современной Украины – подготовке учителя младших классов в контексте компетентностного подхода. Рассматриваются содержание и структура предметной компетентности по анатомии и физиологии человека, ее место и значение в системе профессиональной подготовки учителя младших классов. Предлагается методика формирования и развития предметной компетентности по анатомии и физиологии человека, которая включает содержательно-целевой, деятельностный и контрольно-оценочный компоненты.

Ключевые слова: предметная компетентность, анатомия и физиология человека, подготовка учителя младших классов, методика формирования, когнитивный, технологический и мотивационный компоненты предметной компетентности, содержательно-целевой, деятельностный и контрольно-оценочный составляющие методики.

O.V. MONDICH. METHODS OF FORMING SUBJECT COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS OF INITIAL CLASSES ON ANATOMY AND HUMAN PHYSIOLOGY

The article is devoted to solution of actual problems of development and reform of higher education in modern Ukraine – training of primary school teachers in the context of the competence approach. Discusses the content and structure of the subject competence in anatomy and physiology, its place and importance in the system of professional training of primary school teachers. The technique of formation and development of subject competence in anatomy and physiology which includes the substantial-task, activity and monitoring and evaluation components.

Key words: subject expertise, anatomy and physiology, training primary school teachers, methods of formation, cognitive, technological, and motivational components of competence of subject, content-targeted, activity, control and evaluation components of the methodology.

Рекомендовано до друку.
Д-р. пед. наук, проф. Н.Б. Грицай.
Одержано редакцією 05.06.2017 р.

УДК: 372: 613

О.А. КОНОНЧУК

КОМПЕТЕНТІСНА СКЛАДОВА У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВИТИ ЯК УМОВА ПОПЕРЕДЖЕННЯ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ДОШКІЛЬНИКІВ

У статті, на основі психолого-педагогічних досліджень, окреслена та охарактеризована проблема необхідності професійної підготовки майбутніх вихователів до попередження агресивної поведінки дошкільників. Наголошено на важливості формування його професійної компетентності як однієї з умов попередження агресивної поведінки дошкільників. У структурному складі професійної компетентності майбутніх вихователів ДНЗ виокремлено превентивну складову та визначено її сутність. Охарактеризовано окремі змістові компоненти превентивної компетентності вихователів ДНЗ. Виявлено взаємозв'язок превентивної компетентності майбутніх фахівців з успішністю попередження асоціальної поведінки у дошкільників. Представлено окремі групи професійних умінь педагога щодо здійснення профілактичної діяльності та етапи формування професійної компетентності у майбутніх фахівців в умовах ВНЗ.

Ключові слова: агресивна поведінка, діти дошкільного віку, превентивне виховання, професійна компетентність вихователя дітей дошкільного віку, превентивна компетентність, професійна підготовка.

© О.А. Конончук, 2017